

în schimb, să atragem atenția asupra câtorva elemente care ar putea fi altfel trecute cu vederea. Dintru bun început ținem să evidențiem faptul că, acolo unde au avut posibilitatea (și este vorba de majoritatea cazurilor), cei doi editori au confruntat transcrierile lui Pesty cu documentele originale. Și, în destule cazuri, au fost nevoiți să efectueze corecturi și întregiri sau să adauge explicații arheografice. Mai mult, Livia și Adrian Magina au socotit oportun – și pe bună dreptate – să emendeze metoda de transcriere, cea fotografică, curentă în vremea lui Pesty, și să recurgă la normele moderne, cvasiunanim acceptate și aplicate. În acest fel, istoricului îi sunt puse la dispoziție documente bucurându-se de un regim modern și firesc al minusculilor/majusculilor, al punctuației, dar și prin respectarea particularităților latinei medievale. De asemenea, în majoritatea covârșitoare a cazurilor, cei doi editori au reușit să aducă “la zi” cotele de arhivă ale documentelor, cu excepția celor păstrate în arhiva familiei Erdödy, la care nu au avut acces. În același timp, se cuvin apreciate eforturile Liviei și ale lui Adrian Magina de a identifica toponimele din documente, o întreprindere deosebit de dificilă având în vedere numărul foarte mare de așezări din Banatul de la câmpie dispărute încă în cursul Evului Mediu. Regestele documentelor, care socotim că ar fi putut fi ceva mai cuprinzătoare în unele cazuri, îl pun pe istoric rapid și corect în temă cu privire la obiectul documentului consultat. Desigur, o listă a regestelor, care să premerge documentelor, ar fi fost un auxiliar suplimentar pentru orientarea în materialul abundent oferit de documentele din volum. Acest deziderat este însă suplinit cu prisosință de indicii de persoane și de localități, deosebit de consistenți. Nu putem să nu remarcăm grija celor doi editori de a semna – acolo unde era cazul – dacă documentele transcrise de Pesty pentru acest volum au văzut între timp lumina tiparului.

Editarea acestui al doilea volum al diplomatariului comitatului Timiș și al orașului Timișoara – o contribuție de căpetenie la cunoașterea Banatului de la câmpie în Evul Mediu – ne stârnește dorința de a-l avea cât mai curând la îndemână pe următorul. Iar sânguința, pricepera și deopotrivă pasiunea Liviei și ale lui Adrian Magina sunt, avem această convingere, chezașia pentru împlinirea acestui deziderat.

Costin Feneșan

Szapolyai család oklevéltára/ Documenta Szapolyaiana, vol. I, **Levelek és oklevelek/ Epistulae et litterae** (1458–1526), ed. Tibor Neumann, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Budapest, 2012, 592 p.

Tibor Neumann este unul din tinerii istorici produși de școala de medievistică maghiară în ultimul deceniu și jumătate. Împreună cu Norbert C. Toth și Richárd Horváth formează o adevărată triadă a tinerei generații de medievști din Ungaria, cu studii ce pot fi încadrate neopozitivismului, axate pe istoria politică a secolului al XV-lea și începutului celui următor. Un aspect esențial al orientării în care se încadrează îl reprezintă editarea surselor istorice, continuând în acest fel o tradiției bine înrădăcinată în istoriografia maghiară.

Volumul de față vine, așadar, ca o continuare firească a preocupărilor amintite. El continuă seria restituirilor documentare, dintre care aș mai aminti *Documenta ad*

historiam familiae Bători de Ecsed spectantia, vol. I, *Diplomata* 1393–1540 (Budapest, 2011), produs în colaborare de cei trei tineri istorici menționați. În cazul de față Tibor Neumann și-a asumat de unul singur editarea documentelor familiei Szapolyai, o muncă importantă care aduce în prim plan noi surse pentru istoria Ungariei medievale.

Volumul se deschide cu o prefață bilingvă (maghiară și engleză) în care editorul își expune considerațiile de natură istorică asupra familiei care face obiectul studiul și cele de natură metodologică privind modalitatea de editare a documentelor. Nu e cazul să analizăm aici importanța familiei Szapolyai, una dintre cele mai reprezentative din Ungaria secolelor XV–XVI, din rândul căreia s-au ridicat inclusiv capete încoronate. Cele 636 de documente incluse în volum urmăresc evoluția acestor nobili pe parcursul a 70 de ani, până la încoronarea lui Ioan Szapolyai ca rege al Ungariei. Așa cum precizează în prefață, prin scoaterea la suprafață a respectivelor acte editorul a urmărit două aspecte: să surprindă ascensiunea socială extraordinar de rapidă a familiei și să ofere un tablou asupra ultimelor decenii ale Ungariei medievale. Deoarece arhiva familială a fost distrusă încă de la începutul secolului al XVI-lea, singura opțiune rămasă a fost publicarea acelor acte emise de membri ai familiei sau care, într-o formă sau alta, au privit familia (donații, achiziții de domenii etc.). Documentele s-au păstrat într-o bună măsură în arhiva diplomatică (*Diplomatikai Levéltár*) din cadrul Arhivei Naționale Maghiare (*Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára*), dar și în arhivele urbane din orașele Slovaciei sau Transilvaniei (fotocopiate de asemenea în cadrul Arhivei Naționale Maghiare). Au fost identificate cinci tipuri de acte incluse în ediție: scrisori, privilegii (inclusiv scutiri de taxe), documente economice, acte privind relația cu biserica și, în fine, documente legale de natură privată (spre exemplu testamente).

În privința metodologiei de editare, Tibor Neumann a ales să publice textele *in extenso*, deși în istoriografia maghiară actuală la fel de uzuală este și publicarea regestelor documentare, ce-i drept într-o formă care să includă cât mai multe informații posibile. Fiecare document a fost însoțit de un rezumat, urmat de indicații asupra locului de păstrare, a materialului și a eventualei ediții, în note regăsindu-se observațiile critice asupra textelor (greșeli, cuvinte inversate, scrise deasupra etc.). De asemenea, editorul a ales să îndrepte tacit unele erori și formule tipice textelor medievale din Ungaria, îndreptările respective fiind prezentate pe larg în prefață. După considerațiile introductive cititorul este pus în fața unor liste de abrevieri (generale, ale arhivelor folosite și bibliografice), prescurtări ce se regăsesc în corpul de documente. În final, volumul se încheie cu mai multe serii de indici: de locuri și persoane, unul general, de materii, un altul care explică cuvintele vernaculare ce apar în texte și, în fine, altul conținând cotele arhivistice, toate menite să faciliteze accesul rapid la informație.

Pentru medievistii români, interesați de istoria Transilvaniei, Banatului sau Părților vestice, volumul constituie o sursă importantă de informații, mai ales că, în calitatea sa de voievod al Transilvaniei, Ioan Szapolyai a fost implicat direct în evenimente din spațiul estic al regatului. Legat de istoria Banatului aș aminti aici numai documentul din 26 martie 1522 (nr. 554), una din primele mențiuni asupra fortificațiilor urbane din provincie (e vorba de zidurile și porțile orașului Lipova). Bineînțeles, informațiile sunt diverse, în special pentru cei interesați de reconstituirea cadrului evenimential de la sud de Mureș în primele decenii ale secolului al XVI-lea.

Consider că volumul editat de Tibor Neumann constituie o sursă esențială pentru studierea istoriei regatului medieval maghiar în ultimele sale decenii de existență, oferind noi posibilități de investigare și restituire a unor realități mai puțin abordate de istoriografia actuală.

Adrian Magina

Irina Marin, *Contested frontiers in the Balkans. Habsburg and Ottoman rivalries in Eastern Europe*, London, New-York, 2012, 220 p.

Cartea Irinei Marin mi-a atras atenția în primul rând datorită curajului. Un istoric care cunoaște evenimentele din secolele XIX–XX nu este, de regulă, tentat să analizeze perioadele anterioare. Actualmente Irina Marin face parte din staff-ul Universității din Leicester iar lucrarea de față se bazează pe teza de doctorat susținută în cadrul University College London, fiind destinată publicului englez, mai puțin cunoscător al realităților de la marginea estică a Europei.

Cu toate că titlul nu permite să întrevezi linia directoare a conținutului, acest fapt nu afectează ansamblul informațiilor și argumentarea din cele 13 capitole ale volumului. Autoarea analizează evoluția politică, socială și religioasă a Banatului istoric, de la situația sa din cadrul Regatului Medieval al Ungariei și până regionalizarea și transformarea în ceea ce numim zona Dunăre-Criș-Mureș-Tisa (DKMT). Banatul este, într-adevăr, pentru Europa, o zonă mai puțin cunoscută, atât geografic cât și istoric, putând fi considerat Ruritania, așa cum se argumentează în primul capitol. Cel de-al doilea capitol, *Medieval bans and banates* tratează perioada de formare a ceea ce numim banat ca formulă administrativă, ca Banat de Timișoara (în realitate comitatul Timiș) și Banat de Severin. Perioada secolelor XVI–XVII, a cuceririi otomane și transformarea Banatului în eyalet, este conturată în cel de-al treilea capitol *Under the sign of the crescent*. Eyaletul este exemplul cel mai grăitor de regiune de frontieră, permisivă, permeabilă, aflată în mod constant sub semnul schimbării. Venirea habsburgilor în contrapondere cu descreșterea Semilunii găsește aici formulele administrative din secolul al XVI-lea, păstrate de otomani și perpetuate din motive economice. Deși considerațiile introductive cu privire la istoria provinciei sau a unei instituții par prea dezvoltate pentru cititorul român raportat la economia cărții și la subiect, trebuie să avem în vedere faptul că autoarea se adresează unui public pentru care realitățile central și est europene nu sunt deloc bine definite.

O altă graniță peste același teritoriu, cea a Imperiului Habsburgic, este evidențiată în al patrulea capitol, *Habsburg borderland*. Cedarea teritoriului prin pacea de la Passarowitz în 1716 impunea o nouă formă administrativă și politică, și deci, o altă schimbare pentru teritoriul bănățean și militarizarea graniței. Atenția deosebită acordată importanței râurilor în viața provinciei.

O caracteristică a vieții provinciei bănățene este și mozaicul etnic și religios. Capitolul cinci al volumului, *Orthodox people*, și următorul, *The privileged and the tolerated* tratează, pe de o parte, istoria populației de religie ortodoxă, români și sârbi, și pe de altă parte pe șvabi și evrei. Secolul al XIX-lea, marcant pentru formarea